

תנו רבנן: כתיב: "ושמחת בחגך" – לרבות כל מיני שמחות לשמחה!

ומשמע שלא נצטוונו אלא בשמחה, שיהיה לנו בשר לאכול, ולא בהקרכת קרבן מיוחד לשמחה. ולכן אפשר לצאת ידי חובת שמחה גם בבשר נדרים ונדבות.⁽⁶⁾

מכאן אמרו חכמים: ישראל יוצאין ידי חובתן במצוות שמחה בחג, בנדריים ונדבות ובמעשר בהמה.

וחכמים יוצאים ידי חובת שמחה, בחטאת באשם ובבכור ובחזה ושוק.

יכול יצא ידי חובת שמחה אף בעופות ובמנחות?

תלמוד לומר: "ושמחת בחגך".

ב-ח הקיש הכתוב שמחה לחגיגה, כדי ללמדך: מי שחגיגה באה מהם יוצאים בהם ידי שמחה, יצאו אלו – עופות ומנחות – שאין חגיגה באה מהם, שהרי בחגיגה נאמר: "חלב חגי", ובעופות ומנחות אין חלב.

רב אשי אמר: מ"ושמחת בחגך" נפקא: יצאו אלו, בשר עופות ושיירי מנחות, שאין בהן באכילתן שמחה.

ומקשינן: ורב אשי, האי "בחגך" – מאי עביד ליה?

ומפרשינן: ההוא קרא "בחגך" – לכדרב דניאל בר קטינא!

דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב: מניין שאין נושאין נשים במועד?

שנאמר: "ושמחת בחגך" – בחגך, ולא באשתך! והיינו, שלא יניח את שמחת הרגל ויעסוק בשמחת אשתו [מועד קטן ח ב].

מתניתין

א. מי שיש לו אוכלים מרובים [שהיו סמוכים עליו הרבה אנשים להאכילם בשר בחג], והיו לו נכסים מועטים – הרי זה מביא קרבנות שלמים [חגיגה] מרובים כפי האוכלים, ועולות ראייה מועטות.

ב. מי שיש לו נכסים מרובים ואוכלין מועטין – הרי זה מביא עולות ראייה מרובות, [דכתיב: שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. איש כמתנת ידו – כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך], ושלמים לחגיגה מועטין, כדי שלא יביא את בשר הקדשים שיוותרו לידי פסול [מאירי].

וכי תימא רק אמוראי הוא דפליגי, והיינו, האמוראים – חזקיה ורבי יוחנן – רק הם שנחלקו אם טופל מעות למעות, אבל מתנייתא לא פליגי, הברייתות לא חולקות אלא בדין טפילת בהמה לבהמה, אך שתיהן מודות שטופלין מעות למעות.

ולכן הקשה רב ששת לרב חסדא, בהסתמכו על דברי הברייתות, שמלבד זה שטופלים מעות למעות [שהוא דבר שלא נחלקו בו התנאים, אלא כל התנאים בברייתות מודים בו], יש גם תנא באחת הברייתות הסובר שאף טופלים בהמה לבהמה, ורב ששת סובר כמוהו, ולכן הוא טען לרב חסדא הרי אמרו אף טופלים בהמה לבהמה.⁽⁷⁾

אי אפשר לפרש כן.

כי והא קתני באותה ברייתא: אכילה

ראשונה מן החולין! ומשמע שיהיה בסעודה הראשונה הבאה על השולחן בשר חולין בלבד, והיינו שיביא בהמה נפרדת מן החולין לאכילה ראשונה, ולא יטפול מעות למעות, לפי שנמצאת אף אכילה ראשונה מעורבת משניהם!?

ומפרשינן: לעולם כפי שאמרנו, שבכלל לשון הברייתא השניה גם טפילת מעות למעות, ומאי "אכילה ראשונה" שאמרו בברייתא:

שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין.⁽⁸⁾

אמר עולא אמר ריש לקיש: אדם אשר הפריש עשר בהמות לחגיגתו, והקריב חמש ביום טוב ראשון – חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ואינו עובר בכך משום "בל תוסיף" על מה שאמרה תורה "וחגותם אותו

וראה עוד בהגהות רבי אלעזר משה זצ"ל, שהקשה הרבה על פירושו של רש"י בכל הענין, וביאר ביאור אחר בגמרא.

8. בביאור שיעור דמי אכילה ראשונה, ראה מאירי לעיל בפירוש המשנה השלישית דמשמע מדבריו, שצריך שיהיו לו דמי שה קטן מן החולין, ואת השאר טופל ממעות מעשר, ומסתמא כוונתו שיהיו לו דמי חולין כשיעור האמור לחגיגה, שהיא שתי כסף לדעת בית הלל. וכן הוא בביאור הגר"א לירושלמי בריש פאה, ומבואר שם, דבכל בהמה שמביא צריך שיהיה שיעור זה מן החולין והשאר יכול להיות מן המעשר.

וכדעה זו כתב בחזון איש קכט ז, והוסיף: ושיעור זה הוא מדרבנן, ומן התורה כיון דאין שיעור לחגיגה אין שיעור לדמי התערובות. וראה עוד בזה בחידושי רבי אריה לייב.

7. רש"י. והיינו, שמא תאמר כי אותה ברייתא שהזכירה לשון "עירוב" לענין טפילה, אכן סוברת שאין טופלין אלא מעות למעות, אבל אותה ברייתא שאמרה: אכילה ראשונה מן החולין ואכילה שניה מן המעשר, מתפרשת הן לענין טפילת בהמה לבהמה [שיביא בהמה ראשונה לאכילה ראשונה מן החולין ואת השניה למעשר], או שיביא פר גדול ויהיה בו די חולין כדי שיעור אכילה ראשונה, והשאר מן המעשר. ואם נפרש כן, הרי נוכל לומר שסובר רב ששת כאותה ברייתא המתרת טפילה בין בזה ובין בזה. והיינו שהקשה על רב חסדא הסובר שאינו טופל אלא מעות [רש"י].

וכתב הטורי אבן, שאינו יודע מי דחקו לרש"י לפרש כן, ופשטות לשון הגמרא משמע שהברייתות מודים זה לזה, ולדעת שתיהן טופלין בין במעות בין בבהמה, והכי סבר רב ששת, ראה שם; וראה מה שכתב בזה הרש"ש.

חג", דהיינו יום אחד ולא יותר. כי אף השלמים שמקריב ביום אחר — שלמים של יום הראשון הם, ומקריבין עכשיו בתורת תשלומין [רש"י].⁽⁹⁾

רבי יוחנן אמר: כיון שפסק מלהקריב ביום הראשון — שוב אינו מקריב אותן ביום אחר.⁽¹⁰⁾

אמר רבי אבא: ולא פליגי ריש לקיש ורבי יוחנן, כי:

כאן — בדברי רבי יוחנן, שאמר כיון שפסק אינו מקריב — מדובר בסתם, שלא הפרישן בהדיא על מנת להקריבם ביום הראשון [רש"י].

כאן — בדברי ריש לקיש, שאמר חוזר ומקריב — במפרש בשעת הפרשתו שליום הראשון הוא מפרישם, ולכן חשובה הקרבתו ביום אחר כתשלומי אותו יום [רש"י].⁽¹¹⁾

ומפרישין לה: האי סתם — שאתה אומר: שוב אינו יכול להקריב — היכי דמי? מאיזה טעם לא הקריבין ביום הראשון?

אילימא לא הקריבם ביום הראשון משום

דליכא שהות ביום לקרב [לא הספיק הזמן להקריבם]?

אי אפשר לפרש כן, כי:

האי דלא אקריבינהו משום [ב"ח] דליכא שהות ביום הוא, ומסתמא על דעת להקריבין ביום ראשון הפרישן, ודינו כמפרש על מנת להקריב ביום הראשון, שיכול להקריב גם למחר.

ואלא, שמא תאמר שהמדובר הוא בכגון שלא הקריבם ביום הראשון משום דלית ליה אוכלין [אין לו די אנשים שיאכלו ולא יותירו].

אי אפשר לפרש כן. כי: לימא [ב"ח] יש לנו לומר כי האי דלא אקריבינהו ביום הראשון לכולם, משום דלית ליה אז אוכלין. ומיהו לכתחילה — ליום ראשון הפרישן.

לא צריכא, אלא בהכרח, שמדובר בכגון דאיכא שהות ביום להקריב את כל הקרבנות שהפריש, ואף אית ליה אוכלין לאוכלן, ובכל זאת לא הקריבם.

ולפיכך אנו תולים: מדביום קמא לא

9. רשאי להקריבם בין ביום טוב השני [בשמיני עצרת או בשביעי של פסח, לפי שהם קרבנות חובה, ואינם כנדריים ונדבות שאינן קריבין ביום טוב], בין בשאר ימות הרגל, ואין בזה משום בל תוסיף. טורי אבן בהבנת רש"י.

והתוספות חולקים על רש"י, ומפרישים כל הענין דוקא ביום טוב, שאין נדרים ונדבות קריבין בו. וראה בטורי אבן באריכות בכיבור שיטת רש"י ובדברי התוספות.

10. כתב הטורי אבן, דהני מילי לשם חגיגה אינו

מקריבין, אבל לשם נדבה חייב להקריבין בחול המועד.

11. צריך ביאור: הכא משמע שצריך הוכחה — על כל פנים מדבריו — שלכתחילה הפרישן על מנת להקריבין ביום הראשון, ואילו בהמשך הסוגיא מבואר ברש"י, שכל עוד אין הוכחה שלכתחילה הפרישן על מנת להקריבין בשני ימים, הרי זה חוזר ומקריב!?

וראה מה שכתב בזה בטורי אבן.

לא שנו בברייתא שאינו חוגג כל שבעה, ט-א אלא כשלא גמר [מפרש לה ואזיל].

אבל גמר, הרי זה חוזר ומקריב כל שבעה את הקרבנות שכבר הפריש ביום הראשון.⁽¹⁾ ומפרשין לה: מאי "גמר"?

אילימא גמר להקריב את כל קרבנותיו שהפריש.

אי אפשר לפרש כן.

כי אם כן, מאי מקריב כל שבעה, והרי כבר גמר את קרבנותיו?!

אלא הכי קאמר: לא שנו שאינו מקריב כל שבעה, אלא כשלא גמר [נגמר] היום קודם שהספיק להקריב את כל הקרבנות שהפריש.

אבל אם גמר היום קודם שהספיק להקריב את כולם, הרי זה חוזר ומקריב כל שבעה.

הרי למדנו מדברי רבי יוחנן עצמו, שהואיל ואין הוכחה שמתחילה היה בדעתו להקריב למחר, אלא יש לומר מתוך שנגמר היום לא הקריבין היום, הרי זה חוזר ומקריב כל שבעה את הקרבנות שהפריש ביום הראשון.

מתניתין:

מי שלא חג [לא הביא קרבן חגיגה] ביום טוב הראשון של חג, הרי זה חוגג את כל הרגל, שכולו ראוי לתשלומין, ואפילו יום טוב האחרון של חג [סוכות], אף שהוא רגל בפני עצמו [רש"י].⁽²⁾

אקריבינהו [הואיל ולא הקריבום ביום הראשון], שמע מינה — שיורי שיורינהו!

הוכיח סופו על תחילתו, שלכתחילה על דעת להקריבם בשני ימים הפרישן. ולכן אינו יכול להקריבם שוב ביום השני.

וחכי נמי מסתברא, שמודה רבי יוחנן בסתם, שיכול להקריבן בשני ימים.

דהא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: הפריש עשר בהמות לחגיגתו, והקריב חמש ביום טוב ראשון, הרי זה חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני.

ולכאורה הא קשיין דברי רבי יוחנן אהדדי [שהרי רבי יוחנן סותר דברי עצמו, שאמר לעיל אינו מקריב ביום אחר]?!]

אלא לאו, שמע מינה שיש לחלק בדברי רבי יוחנן: כאן בסתם, חוזר ומקריב, כאן במפרש, אינו חוזר ומקריב.

ומסקינן: אכן שמע מינה.

איתמר נמי כפי שאמרנו בדעת רבי יוחנן, שאם אין הוכחה שהיה לכתחילה בדעתו להקריבן בשני ימים, הרי זה יכול להקריבן בשני ימים.

דאמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן לפרש הברייתא [הנזכרת בעמוד זה אחר המשנה], ששינו: "אותו אתה חוגג, ואי אתה חוגג כל שבעה":

1. מכאן הוכיח הטורי אבן כפירוש רש"י, שפירש דברי רבי יוחנן לעיל משום כל תוסף ובכל ימי החג, ולא דוקא ביום טוב, ומשום שאין נדרים ונדבות קריבין ביום טוב, וכפשטות לשון המימרא.

שהרי אם לא כן, לא קשיין אהדדי דברי רבי

יוחנן, דלעיל מיירי רבי יוחנן ביום טוב ואסור משום שאין נדרים ונדבות קריבין ביום טוב, והכא מיירי בחול המועד.

2. רש"י בגמרא בד"ה מה לשביעי, כתב: שמיני עצרת חלוק משלפניו לענין פז"ר קש"ב,